

Vantaan kaupungin lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuista.

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuista. Lausunnot pyydetään toimittamaan 14.9.2018 klo 16.15 mennessä. Annetut vastaukset ovat julkisia. Lausuntoon vastataan sähköisellä kyselylomakkeella, johon vastaukset syötetään pykäläkohtaisesti. Lomakkeessa on myös tilaa vapaamuotoiselle kommentoinnille.

Vantaan kaupungin lausunto:

Vapaamuotoinen kommentointi

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Vantaan kaupungilta lausuntoa hallituksen esitysluonnoksesta laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuista. Vantaan kaupunki pitää asiakasmaksulainsäädännön uudistamista tärkeänä, koska nykyinen asiakasmaksulainsäädäntö on monilta osin vanhentunutta ja puutteellista. On perusteltua, että jatkossa asiakasmaksuista säädettäisiin yksistään lain tasolla. Tulevaisuudessa asiakkaiden valinnanvapauden ja yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta on merkityksellistä, että maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvista palveluista perittäisiin samat asiakasmaksut riippumatta siitä, mikä taho tuottaa palvelut ja millä tavalla ne järjestetään.

Esitysluonnoksen mukaan lailla pyritään säätämään sosiaali- ja terveyspalvelujen kohtuullisista asiakasmaksuista sekä eräiden palvelujen maksuttomuudesta siten, että maksuja koskeva sääntely olisi kattavaa ja selkeää, ja että ehdotetun lain säännöksillä osaltaan tuettaisiin hyvinvointia ja terveyden edistämistä sekä sairauksia ja sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäisevien palvelujen käyttöä. Vantaan kaupunki pitää esitysluonnoksen tavoitteita onnistuneina ja tarkoituksenmukaisina huomioiden sen, että julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Vantaan kaupunki pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveyspalveluista perittävät asiakasmaksut eivät ole niin suuret, että ne estäisivät tarpeellisten palveluiden käyttämisen. Lakiehdotuksen nähdään pääasiassa tukevan asiakkaiden yhdenvertaista mahdollisuutta saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluita. Lakiehdotuksen mukainen maksukaton alan laajentaminen tukee palvelujen tosiasiallista käytettävyyttä. Samalla kuitenkin maksukaton seurantajakson ollessa edelleen kalenterivuosi, voi tämä aiheuttaa asiakkaille alkuvuoden kustannusrasituksen.

Ehdotetussa laissa terveyspalvelut on säädetty alaikäiselle kokonaan maksuttomiksi. Ehdotuksen mukaan tämä olisi merkittävin terveyspalveluiden maksuttomuuden laajennus. Nykyisin maksujen periminen terveyspalveluista alaikäisiltä on pääosin kiellettyä tai rajoitettua, mutta esimerkiksi erikoissairaanhoidossa pääsääntöisesti alaikäiseltä on voitu peritä maksuja. Uudistuksella on erityisesti merkitystä perheissä, joissa lapsi tai lapset tarvitsevat runsaasti sairaanhoidon palveluja.

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt, että kunnat ja kuntayhtymät arvioisivat lausunnoissaan esityksen vaikutuksia oman kunnan tai kuntayhtymän asiakasmaksukertymään ja esittäisivät lyhyen perustelun arviolleen. Arviot on pyydetty esittämään mahdollisuuksien mukaan prosentuaalisena osuutena suhteessa kunnan tai kuntayhtymän nykyiseen maksutuottoon.

Lakiesityksen perusteluissa arvioidaan karkeasti, että muutosehdotukset kasvattavat maakuntien yhteenlaskettua asiakasmaksukertymää noin 76 miljoonalla eurolla, joka vastaa noin 5 % koko asiakasmaksukertymästä. Toisaalta taas muutosehdotusten on karkeasti arvioitu alentavan maksukertymää noin 82 miljoonalla eurolla, joka myös vastaa noin 5 % koko kertymästä. Esitysluonnoksen mukaan lakiehdotus olisi siis kustannusneutraali. Esityksessä kuitenkin todetaan, ettei euromääräisissä arvioissa ole huomioitu hallinnollisia kustannuksia. Osa ehdotetuista muutoksista kuitenkin aiheuttaa huomattavaa hallinnollisen työn lisääntymistä. Vantaan kaupungin arvion mukaan esimerkiksi vanhusten säännöllisen kotihoidon kohdalla viranhaltijapäätöksiä tullaan tekemään huomattavasti nykyistä enemmän johtuen maksuluokkien lisääntymisestä. Tästä arvioidaan seuraavan noin 100.000 euron lisäys henkilöstökuluihin. Lisäksi ehdotus maksukaton seurantavastuun siirrosta maakunnalle nostaisi myös työvoimaresurssien tarvetta ja muita hallinnollisia kustannuksia sekä lisäisi merkittävästi rahoitustarvetta teknologian kehittämistä varten. Nämä tulisi huomioida resursseja kohdennettaessa. Maksukattoon lukeutuvien palveluiden laajentamisen esimerkiksi suunterveydenhuollon ja lyhytaikaiseen palveluasumisen maksuihin arvioidaan lisäksi laskevan asiakasmaksutuottoja. Vantaan kaupungin arvion mukaan esimerkiksi vanhusten lyhytaikaisen palveluasumisen lisääminen maksukaton piiriin synnyttäisi Vantaalle noin 260.000 euron aleneman asiakasmaksukertymään olettaen, että noin puolella asiakkaista maksukatto olisi täyttynyt. Lakiesityksessä ehdotetaan myös tilapäisen kotipalvelun asiakasmaksun muuttamista siten, että jatkossa yli kahden tunnin käynti maksaisi 20 euroa ja alle kahden tunnin käynti 12 euroa. Vantaan kaupungin arvion mukaan ehdotettu muutos lisäisi tilapäisen kotipalvelun asiakkaiden maksurasitetta ja samalla kasvattaisi asiakasmaksukertymää noin 10.000 eurolla.

Pykäläkohtainen kommentointi

1 luku. Yleiset säännökset

4 §. Palvelusta perittävä maksu

Vantaan kaupunki pitää asiakkaiden oikeusturvan kannalta merkityksellisenä sitä, että jatkossa sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuista säädetään yksistään lain tasolla. Perustuslain mukaan valtion maksuista tulee säätää lailla ja eduskunnan perustuslakivaliokunta on soveltanut kyseistä periaatetta myös kunnallisiin maksuihin. Näin ollen on perusteltua, että jatkossa maakunta saisi laskuttaa vain niistä järjestämisvastuulleen kuuluvista sosiaali- ja terveyspalveluista, joista säädetään ehdotetussa laissa.

Haasteeksi saattaa kuitenkin muodostua lainsäädännön joustamattomuus uudenlaisten palvelumuotojen käyttöönotossa. Lainsäädäntötyöhön aiheutuu painetta asiakasmaksulain uudistamiseen silloin, kun erityislakeja muutetaan tai maakuntien järjestämisvastuulle kuuluvia palveluita lisätään tai laajennetaan. Tulevaisuudessa on mahdollista, että maakunnalla ei ole oikeutta laskuttaa järjestämisvastuulleen kuuluvasta palvelusta.

5 §. Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen

Asiakasmaksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskeva sääntely tukee Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan asiakkaiden yhdenvertaista mahdollisuutta saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja. Palveluista perittävät maksut eivät saa olla esteenä asiakkaalle tarpeellisten palveluiden käyttämiselle. Ehdotetun asiakasmaksulain mukaan maakunnan on tehtävä päätös kyseisessä lainkohdassa

lueteltujen asiakasmaksujen alentamisesta tai perimättä jättämisestä ennen toimeentulotuen myöntämistä. Ehdotetulla sääntelyllä pyritään vahvistamaan maksun alentamisen ja perimättä jättämisen ensisijaisuutta toimeentulotukeen nähden. Toimeentulotuen tarkoituksen näkökulmasta uudistus on perusteltu, koska kyse on sosiaalihuoltoon kuuluvasta viimesijaisesta taloudellisesta tuesta. Ehdotetussa laissa on laajennettu maakunnan alentamisvelvoite koskemaan myös lyhytaikaisen laitoshoidon maksuja. Kuitenkin esimerkiksi terveydenhuollon tasasuuruuksista maksuista osa jää edelleen velvoitteen ulkopuolelle ja täten toimeentulotuessa huomioitaviksi menoiksi. Asiakkaan näkökulmasta voi olla epäselvää, kuuluuko asiakasmaksuun hakea maakunnalta alentamista vai huomioidaanko maksu toimeentulotuessa. Toimeentulotukea saava asiakas saattaa lisäksi joutua selvittämään saman kuukauden aikana taloudellista tilannettaan sekä maakunnalle että Kelalle.

6 §. Maksun periminen

Ehdotetun lainkohdan mukaan maakunnan on liitettävä asiakkaalle annettavaan laskuun oikaisuvaatimusohje. Tätä voidaan pitää perusteltuna asiakkaiden oikeusturvan kannalta. Ilman oikaisuvaatimusohjetta asiakkaat eivät välttämättä olisi tietoisia oikeudestaan hakea muutosta laskutettuun asiakasmaksuun.

Lainkohdan soveltamisalaa ehdotetaan kuitenkin tarkennettavaksi. Ehdotuksesta ei ilmene, koskeeko oikaisuvaatimuksen liittäminen pelkästään niitä palveluja, jotka ovat asiakkaan käytössä ilman erillistä viranhaltijan päätöstä vai koskeeko lainkohta myös niitä palveluita, jotka myönnetään viranhaltijan antamalla palvelupäätöksellä. Nykykäytännön mukaan palvelupäätös oikaisuvaatimusohjeineen annetaan asiakkaalle pääsääntöisesti palvelun alkamisen yhteydessä ja laskutus tehdään palvelun käytön jälkeen. Oikaisuvaatimuksen esittämisen määräaika alkaa siitä, kun palvelupäätös oikaisuvaatimusohjeineen on annettu asiakkaalle tiedoksi. Mikäli palvelun käytön jälkeen toimitettavaan laskuun liitetään myös oikaisuvaatimusohje, ovat määräajat ristiriidassa keskenään. Lisäksi tulisi huomioida, että laskulla voidaan veloittaa samanaikaisesti useamman palvelun asiakasmaksu. Kustakin palvelusta on voitu antaa omat palvelu- ja/tai maksupäätöksensä oikaisuvaatimusohjeineen.

7 §. Päätös tulosidonnaisesta maksusta

Ehdotetun lainkohdan mukaan tulosidonnaista maksua koskevasta päätöksestä tulee ilmetä palvelusta perittävän maksun suuruus. Hallintolain mukaan päätös on perusteltava ja perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan tulosidonnaista maksua koskevasta maakunnan päätöksestä tulisi asiakasmaksun suuruuden lisäksi ilmoittaa ne asiakkaan tulot ja menot, jotka ovat vaikuttaneet maksun määräytymiseen. Asiakkaan näkökulmasta näitä tietoja voidaan pitää olennaisena, jotta hän voi harkita, hakeeko hän muutosta asiakasmaksuun.

2 luku. Maksuttomat palvelut

8 §. Maksuttomat sosiaalipalvelut

Vantaan kaupunki pitää tärkeänä, että tietyt sosiaalipalvelut säädetään edelleen asiakkaille maksuttomiksi. Tämän nähdään osaltaan edesauttavan asiakkaille tarpeellisten palveluiden saatavuutta ja niihin hakeutumista. Esitysluonnoksen mukaan maksuttomiksi ehdotetaan pääsääntöisesti samoja

sosiaalipalveluja, jotka ovat asiakkaille nykyisinkin maksuttomia. Lainkohdassa luetellut sosiaalipalvelut olisivat maksuttomia ilman erillistä säännöstäkin, koska sellainen maakunnan järjestämisvastuulle kuuluva sosiaalipalvelu, josta ei säädetä ehdotetussa laissa, on maksuton. Tästä huolimatta Vantaan kaupunki pitää kannatettavana, että maksuttomat sosiaalipalvelut mainitaan edelleen laissa. Tämän nähdään vähentävän asiakkaiden epätietoisuutta palveluista perittävistä maksuista.

9 §. Maksuttomat terveyspalvelut

Vantaan kaupunki pitää tärkeänä, että tietyt terveyspalvelut säädetään edelleen asiakkaille maksuttomiksi, ja että kyseisen lainkohdan muotoilua ja rakennetta selkeytetään käytännössä ilmenneiden epäselvyyksien vuoksi.

3 luku. Maksukatto

10 §. Maksukatto

Ehdotetun lain mukaan maksukaton kertymisen seurantajakso olisi jatkossakin kalenterivuosi. Kalenterivuosi seurantajaksona voi kuitenkin aiheuttaa erityisesti runsaasti palveluita käyttäville asiakkaille alkuvuoden kohtuuttoman kustannusrasituksen ja kulujen epätasaisen jakautumisen kalenterivuodelle, sillä myös lääke- ja matkakulujen maksukatot noudattavat samaa seurantajaksoa.

11 §. Maksukattoa kerryttävät palvelut

Ehdotettu lainkohta merkitsee osittain huomattavaa laajennusta maksukattoa kerryttävien palveluiden alaan. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan uudistus parantaa erityisesti runsaasti palveluita käyttävien ja pienituloisten asiakkaiden asemaa. Ehdotuksen mukaan myös toimeentulotuella maksetut palvelut kerryttäisivät maksukattoa. Tätä voidaan pitää perusteltuna, sillä asiakas voi olla toistuvasti toimeentulotuen tarpeessa, mikäli maksu, johon asiakas on saanut toimeentulotukea, ei kerrytä maksukattoa. Maksukattoon lukeutuvien palveluiden laajentamisen arvioidaan kuitenkin laskevan maakunnan asiakasmaksutuottoja ja lisäävän hallinnollista työtä maksukaton seurannan osalta.

Ehdotetun lain mukaan tilapäinen kotisairaanhoido ja kotisairaalahoido sisällytetään maksukattoa kerryttäviin palveluihin. Vantaan kaupunki näkee muutoksen perusteltuna, koska se asettaa kyseisiä palveluja saavat asiakkaat yhdenvertaiseen asemaan vastaavaa hoitoa terveydenhuollon toimintayksikössä saavien asiakkaiden kanssa. Hankaluuksia voi kuitenkin aiheutua siitä, että kotipalvelusta perittävät maksut jäisivät edelleen maksukaton ulkopuolelle. Asiakkaan saadessa kotihoitoa, johon sisältyy kotipalvelua ja kotisairaanhoidoa, tulisi maksukattoa selvittävän tahon erotella palvelusta vain se osa, joka kerryttäisi maksukattoa.

Lakiehdotuksen mukaan jatkossa myös lyhytaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta perittävät maksut kerryttäisivät maksukattoa. Tätä perustellaan yhdenvertaisuudella lyhytaikaisen laitoshoidon maksuun nähden. Esityksessä kuitenkin jätetään muut lyhytaikaisen hoidon asiakasmaksut maksukaton ulkopuolelle. Näitä ovat esimerkiksi osavuorokautinen tehostettu palveluasuminen, lyhytaikainen perhehoito ja muu palveluasuminen. Näin ollen muut lyhytaikaisen hoidon palvelut näyttäytyisivät asiakkaalle lyhytaikaista tehostettua palveluasumista epäedullisempina hoitomuotoina.

12 §. Maksujen seuranta

Ehdotetun lainkohdan mukaan seurantavelvollisuus maksukaton täyttymisestä siirtyisi asiakkailta maakunnille. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden kannalta on positiivista, ettei heidän jatkossa tarvitse itse seurata ja todistaa maksukaton täyttymistä. Huomiota tulisi kuitenkin kiinnittää siihen, että ilman palvelutuotannon seurantapalvelun tai muun vastaavan tietojärjestelmän kehittämistä maksukaton seurannan siirtyminen maakunnan vastuulle on haasteellista. Maakunnalle säädetyn velvoitteen toteuttaminen edellyttää välitöntä tiedonkulkua asiakkaan suorittamista maksuista eri tahojen välillä. Palveluntuottajilla tulisi olla velvollisuus toimittaa tiedot maakunnan vaatimalla tavalla. Nykyisessä toimintaympäristössä tieto asiakkaan maksuista ei kulje palvelunjärjestäjien ja -tuottajien eri tietojärjestelmien välillä. Asetettu aikataulu tietojärjestelmien kehittämisen osalta on lisäksi tiukka, mikäli lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2020.

4 luku. Tasasuuruiset maksut

13 §. Sosiaali- ja terveyskeskuksen avosairaanhoito

Nykyisin voimassa olevan asiakasmaksuasetuksen mukaan terveyskeskuksen avosairaanhoidon lääkäripalveluista maksun saa periä ainoastaan kolmelta ensimmäiseltä käynniltä kalenterivuoden aikana. Ehdotetussa lainkohdassa ei säädettäisi lääkärikäyntien maksujen perimistä rajoittavasta kolmen käyntikerran enimmäisrajasta eli niin sanotusta välikatosta, vaan maksun voisi periä jokaiselta käyntikerralta. Tältä osin Vantaan kaupunki kiinnittää huomiota siihen, että niin sanotun välikaton poisto nostaa avosairaanhoidon palveluja paljon käyttävien asiakkaiden maksurasitetta ennen kuin vuosittainen maksukatto täyttyy. Ehdotetun muutoksen arvioidaan kuitenkin lisäävän jossakin määrin hallinnollista työtä, mikäli jokainen käyntikerta laskutetaan erikseen.

19 §. Terapia

Ehdotetussa lainkohdassa säädetään terapiasta perittävistä maksuista. Ehdotus koskee kuitenkin vain yksilökohtaisesta terapiasta perittäviä maksuja. Lainkohdassa tarkoitettua terapiaa voidaan myös järjestää ryhmämuotoisena, jonka vuoksi lisäystä ryhmämuotoisen terapian maksujen perimisestä voidaan pitää aiheellisena.

22 §. Tilapäinen kotisairaanhoito

Mikäli asiakkaalle on myönnetty kotihoitoa, joka koostuu sekä tilapäisestä kotipalvelusta että tilapäisestä kotisairaanhoidosta, saattaa asiakkaalle aiheuta väärinkäsityksiä asiakasmaksun muodostumisesta. Ehdotetun lain mukaan tilapäisestä kotipalvelusta voi periä enintään 30 euroa kalenterivuorokaudelta, mutta tilapäisen kotisairaanhoidon osalta ei ole säädetty enimmäisvuorokausimäärää. Tilapäinen kotisairaanhoito kuuluu kuitenkin maksukattoon kerryttäviin palveluihin. Kotihoidon asiakasmaksun muodostuminen voi siten olla asiakkaalle vaikeaselkoista palveluista perittävien maksujen erilaisten määräytymisperusteiden vuoksi.

33 §. Käyttämättä ja peruuttamatta jätetty palvelu

Ehdotetussa lainkohdassa säädetään käyttämättä ja peruuttamatta jätetyn palvelun maksusta. Ehdotuksen mukaan palveluntuottaja voisi periä asiakkaalta maksun käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä terveydenhuollon vastaanottoajasta sekä lyhytaikaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon hoito- ja asumispalvelupaikasta. Käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä palvelusta perittävän maksun laajentaminen kattamaan aiempaa suuremman määrän palveluita saattaa osaltaan edistää palveluiden parempaa saatavuutta sekä ehkäistä tyhjäkäyttöä. Riittävän ajoissa peruttu aika voidaan antaa toiselle palvelua tarvitsevalle asiakkaalle. Vantaan kaupunki pitää kuitenkin varatusta ajasta muistuttamista ensisijaisena keinona ehkäistä varattujen aikojen käyttämättä jättämistä. Tämä tulisikin osoittaa palveluntuottajan tehtäväksi.

Maakunta laskuttaa asiakkailta ehdotetun lain mukaiset asiakasmaksut. Käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä palvelusta perittävä maksu on ainoa maksu, jonka palveluntuottaja saisi periä suoraan asiakkaalta. Vantaan kaupunki haluaa tältä osin kiinnittää huomioita asiakkaiden tasapuolisen kohtelun turvaamiseen. Asiakkaiden yhdenvertainen asema saattaa vaarantua, mikäli eri palveluntuottajat määrittelevät hyväksyttävät syyt ajan tai paikan käyttämättä tai peruuttamatta jättämiselle eri tavoin maakunnan kanssa.

5 luku. Maksukyvyn mukaan määräytyvät maksut

35 §. Kotona annettava palvelu

Ehdotetun lain mukaan maakunta voi periä jatkuvasta ja säännöllisestä tai pitkäaikaisesta kotona annettavasta palvelusta kuukausimaksun, joka määräytyy palvelutuntien määrän, asiakkaan maksukyvyn ja perheen koon mukaan. Nykyisin sovelletaan tuntiluokittaista mallia, jossa maksuprosentti on sama tietyn palvelutuntiluokan sisällä. Ehdotetun lainkohdan mukaisessa mallissa palvelun maksuprosentti muuttuu jokaista alkavaa palvelutuntia kohden. Näin ollen uuden mallin mukaan asiakkaalle tulisi aina antaa uusi maksupäätös palvelumäärän muuttuessa yhdelläkin tunnilla. Nykyisessä tuntiluokista koostuvassa mallissa uusi maksupäätös tulee tehdä, jos tuntimuutoksen johdosta siirrytään toiseen tuntiluokkaan. Jatkuvan ja säännöllisen kotihoidon asiakkailla palvelutarpeen muutokset ovat yleisiä, joten myös palvelutunteja saatetaan muuttaa useita kertoja kuukaudessa. Lakiehdotuksessa todetaan tulorajojen korottamisen ja maksuprosenttien rajoittamisen alentavan kotihoidon maksutuottoja nykyisestä. Uuden tuntikohtaisen taulukon myötä viranhaltijoiden tekemien maksupäätösten määrä kasvaisi. Tämä lisäisi myös maakunnan hallinnollisia kuluja, joita lakiluonnoksen arvioissa ei ole huomioitu.

Ehdotuksen mukaan, jos molemmat puolisoista saavat kotona annettavaa palvelua, määrättäisiin heille yhteinen maksu puolisoitten yhteenlaskettujen palvelutuntien ja tulojen perusteella. Ongelmia saattaa kuitenkin syntyä tilanteessa, jossa toisen puolison hoitojakso keskeytyy esimerkiksi lyhytaikaisen sairaalajakson ajaksi. Tällöin ehdotetun mallin mukaan kotiin jääneen puolison laskutus edellyttäisi uuden maksupäätöksen tekemistä. Pykälään ehdotetaan täten lisäystä, jonka mukaan yhteenlaskettujen tulojen ja palvelutuntien mukaan määriteltävä maksu jaettaisiin puolisoitten kesken suhteessa heidän saamaansa palvelutuntimäärään. Kumpikin puolisoista saisi siis oman maksupäätöksensä sekä oman laskunsa. Tällöin toisen puolison hoitojakson keskeydyttyä esimerkiksi lyhytaikaisen sairaalajakson vuoksi, ei kotiin jääneen puolison laskutus edellyttäisi uuden maksupäätöksen tekemistä. Tämä malli vastaisi Vantaan kaupungin nykyistä käytäntöä.

36 §. Kotona annettavasta palvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot

Ehdotetussa lainkohdassa säädetään jatkuvasta ja säännöllisestä taikka pitkäaikaisesta kotona annettavan palvelun maksun perusteena olevista tuloista. Ehdotuksen mukaan asiakkaan asiakasmaksua määritettä tuloista otetaan huomioon jatkuvat tai vuosittain toistuvasti saadut veronalaiset ansio- ja pääomatulot ja verosta vapaat tulot. Muun muassa eläkettä saavan hoitotuki olisi ehdotuksen mukaan huomioitava asiakkaan tulona. Kelan maksaman eläkettä saavan hoitotuen tarkoituksena on korvata hoidosta ja huolenpidosta asiakkaalle aiheutuvia kustannuksia. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan eläkettä saavan hoitotuen huomioiminen asiakasmaksun määrittämisessä on ongelmallista sekä asiakkaan että maakunnan näkökulmasta. Asiakkaalla ei ole kannusteita eläkettä saavan hoitotuen hakemiseen, mikäli tuen myöntäminen nostaa asiakasmaksua. Asiakkaiden jättäessä tuen hakematta, jäävät maakuntien asiakasmaksukertymät pienemmiksi. Ehdotetussa mallissa asiakas toimisi edelleen välikätenä tulonsiirrossa Kelalta maakunnalle. Eläkettä saavan hoitotuen huomioimisen sijaan tulisi miettiä vaihtoehtoisia keinoja, joilla varmistetaan asiakkaan näkökulmasta tarkoituksenmukainen asiakasmaksun määräytyminen sekä maakunnan näkökulmasta asiakasmaksukertymän säilyttäminen.

Vantaan kaupunki kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että ehdotetun lain mukaan kotoa annettavasta palvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot otettaisiin huomioon bruttomääräisinä eli veroja ei otettaisi huomioon vähennyksenä. Kuitenkin esimerkiksi pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen maksun määrittämisessä huomioidaan tulot ennakonpidätyksen ja ennakonkannon jälkeen.

37 §. Pitkäaikainen tehostettu palveluasuminen ja pitkäaikainen laitoshoido

Palveluasumista koskevien asiakasmaksujen tuomista lain tasolle voidaan pitää perusteltuna ja hyvänä uudistuksena. Tämä tuo pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaat keskenään yhdenvertaiseen asemaan maksuja määritettä. Hallituksen esitysluonnoksen mukaisesti kyseiset palvelut usein vastaavat sisällöltään toisiaan, joten on asianmukaista, että niistä perittävien maksujen määräytymisperusteet ovat samankaltaiset.

Ehdotetun lainkohdan mukaan maakunnan on maksua periessään huolehdittava siitä, että pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jää käyttövara 160 euroa kuukaudessa. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan summaa ei voida pitää riittävänä huomioiden se, että asiakkaiden pitää pystyä maksamaan kyseisestä summasta kaikki henkilökohtaiseen elämään liittyvät menot kuten hygieniatarvikkeet, harrastustoiminta, silmälasit, henkilökohtaiset apuvälineet sekä lääkkeet. Vantaalla on havaittu, että jo nykyinen käyttövara 250,52 euroa, ei ole riittävä ja tästä syystä asiakkaiden asiakasmaksuja joudutaan alentamaan.

38 §. Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot

Eläkettä saavan hoitotuen huomioimisen osalta Vantaan kaupunki viittaa aiemmin 36 §:n osalta lausuttuun.

39 §. Pitkäaikainen perhehoito

Pitkäaikaisessa perhehoidossa olevan asiakkaan kuukausittaisen vähimmäiskäyttövaran korottaminen parantaa perhehoidossa olevien asiakkaiden asemaa ja mahdollisesti lisää kiinnostusta kyseisen palvelumuodon käyttöön.

41 §. Tuloista tehtävät vähennykset

Ehdotetussa lainkohdassa säädetään vähennyksistä, joita asiakkaan tuloista tehdään määriteltäessä maksukyvyyn mukaan määräytyvää asiakasmaksua. Ehdotuksen mukaan asiakkaan tuloista vähennettäisiin muun muassa asiakkaan asumismenot ennen hänen siirtymistään pitkäaikaiseen asumispalveluun tai laitoshoitoon. Vantaan kaupunki pitää tätä hyvänä ratkaisuna asiakkaan näkökulmasta, koska se turvaa asiakkaille riittävän ajan asumismenojen järjestelyyn. Uudistus osaltaan myös edistää asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua, sillä vastaavan säännöksen puuttumisen vuoksi kunnat ovat saattaneet nykytilanteessa huomioida asumismenojen vähennyksiä kuntakohtaisten linjausten perusteella. Asumismenojen vähentämistä koskeva ehdotus lisäisi merkittävästi tuloista tehtäviä vähennyksiä nykytilaan verrattuna, mikä puolestaan alentaisi asiakasmaksukertymää.

Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan huomiota tulisi kiinnittää myös siihen, että asiakkaan todelliseen maksukykyyn vaikuttaa muun muassa eläkkeen, palkan tai elinkeinotulon ulosmittaus. Erityisesti bruttoperusteisesti määriteltävissä maksuissa tuloista tehtävän ulosmittauksen huomioon jättämisen seurauksena asiakkaalle määräytyvä maksu muodostuisi jo lähtökohtaisesti asiakkaan maksukykyä suuremmaksi. Ehdotetussa lainkohdassa ei linjata ulosmittauksen huomioimista tuloista tehtävänä vähennyksenä.

42 §. Tuloista tehtävät vähennykset tehostetun palveluasumisen maksua määrättäessä

Ehdotetussa lainkohdassa säädetään tuloista tehtävistä vähennyksistä tehostetun palveluasumisen maksua määrättäessä. Tehostetun palveluasumisen maksu peritään lähtökohtaisesti kuukausimaksuna huomioiden säännölliset kuukausitulot tai vuositulot jaksottaen ne 12 kuukaudelle. Asiakasmaksun määrittämisen näkökulmasta tuloista tehtävät vähennykset tulisi myös pystyä jaksottamaan säännöllisiksi kuukausittaisiksi kuluiksi. Ehdotetun lainkohdan mukaan asiakasmaksua määrätessä tuloista vähennettäisiin asiakkaan todelliset lääkekulut asiakkaan tai hänen edustajansa toimittamien selvitysten perusteella. Todellisten lääkekulujen huomioiminen voi kuitenkin olla ongelmallista niiden vaihtuvuuden vuoksi. Etenkin vanhuksilla ja vammaisilla henkilöillä lääkekustannukset voivat vaihdella kuukausittain merkittävästi terveydentilasta johtuen. Tällöin asiakasmaksupäätöksiä jouduttaisiin kumoamaan ja tekemään korvaavia päätöksiä merkittävästi nykyistä enemmän, jopa kuukausittain. Tämänhetkisen käytännön mukaan asiakasmaksupäätöksissä huomioidaan kuukausittaiset tulot ja vähennykset, jolloin maksupäätökset pystytään tekemään toistaiseksi voimassa oleviksi. Ehdotettu uudistus lisäisi täten sekä asiakkaiden että maakuntien työmäärää.

Ehdotuksen mukaan, kun asiakas maksaa palveluasumisen vuokran suoraan vuokranantajalle, asumismenot vähennettäisiin tuloista ennen käyttövaran laskemista. Esitetyn laskentakaavan käyttö voi nostaa asiakasmaksua ja pienentää asiakkaalle jätettävää käyttövaraa verrattuna laskentatapaan, jossa vuokran vähennys tehtäisiin vasta määritellystä asiakasmaksusta.

6 luku. Muut maksut

44 §. Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut

Ehdotetun lain mukaan asiakasmaksun saisi periä vain sellaisesta maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvasta sosiaali- ja terveystalvasta, jonka maksusta on nimenomaisesti säädetty asiakasmaksulaissa. Tukipalveluista ja asumispalveluista koskevassa lainkohdassa säädetään kuitenkin maksujen perimisestä suppeasti ja jätetään maakunnalle päätäntävaltaa tukipalveluiden määrittelyssä, mikä voi aiheuttaa ristiriitaa lakiluonnoksen yllä esitetyn periaatteen kanssa.

7 luku. Erinäiset säännökset

57 §. Maksun palautus ja kuittaus

Ehdotetun lainkohdan mukaan maakunta voi päättää, että asiakkaalta aiheettomasti tai euromäärältään liian suurena peritty maksu kuitataan asiakkaalle tämän lain mukaan määrätyn maksun suorittamiseksi. Kyseessä on uusi säännös, sillä nykyisessä asiakasmaksulaissa ei ole säännöksiä kuittauksesta. Oikeuskäytännössä on suhtauduttu kielteisesti kuittauksen mahdollisuuteen silloin, kun laissa ei ole kuittaukseen oikeuttavaa säännöstä. Täten pidetään asianmukaisena, että maakunnan oikeudesta kuittaukseen säädetään lain tasolla. Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, että oikeuskäytännössä ja – kirjallisuudessa kuittaukselle asetettujen edellytysten tulee täytyä, jotta maakunta saa suorittaa kuittauksen. Kuitattavien saatavien on oltava muun muassa vastakkaisia ja samanlaatuisia. Perusteluissa ei kuitenkaan oteta kantaa siihen, pidetäänkö sosiaali- ja terveydenhuollon saatavia siinä määrin vastakkaisina ja samanlaatuisina, että lainkohta mahdollistaisi esimerkiksi sosiaalihuollon saatavan kuittaamisen terveydenhuollon palvelusta liikaa peritystä maksusta. Lain perusteluja ehdotetaan tältä osin täsmennettäväksi. Lisäksi tarpeellisena voidaan pitää lisäystä saatavan vanhentumisajasta.

60 §. Palvelutuotannon seurantapalvelu

Ehdotetun lainkohdan mukaan maakunnalla on oikeus saada tässä laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi tarpeelliset tiedot asiakkaalle annetun sosiaali- ja terveystalvasta ja palvelun kustannuksista palvelutuotannon seurantapalvelusta. Ehdotettu laki asettaa suuria haasteita seurantapalvelun kehittämislle ja toiminnalle. Maakunnan vastuulle asetettu maksukaton seuranta ja yksityisen palveluntuottajan toteuttamista palveluista laskuttaminen edellyttävät toimivaa tiedonkulkua maakuntien ja palveluntuottajien välillä.

61 §. Maakunnan tiedonsaantioikeus

Ehdotetun lainkohdan mukaan maakunnalla olisi oikeus saada maksun määrittelyä varten tarpeelliset tulotiedot myös aviopuolison tai avopuolison tuloista silloin, kun suurempituloinen puoliso on asiakkaana pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen piirissä tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Lainkohdassa ei ole mainittu kotona annettavan palvelun kuukausimaksun eikä pitkäaikaisen perhehoidon maksua, joiden määrittämisessä on myös huomioitava avio- tai avopuolison tulot. Oikeus puolison tulojen selvittämiseen tulisi koskettaa myös kotona annettavan palvelun ja pitkäaikaisen perhehoidon maksua.